

Dokument nr. 13

(1999–2000)

**Årsrapport fra den norske delegasjon til Europarådets parlamentariske
forsamling for 1999**

Dokument nr. 13

(1999–2000)

Årsrapport fra den norske delegasjon til Europarådets parlamentariske forsamling for 1999

Til Stortinget

1. INNLEDNING

Det ble ikke foretatt endringer i forhold til foregående år i sammensetningen av den norske delegasjonen til Europarådets parlamentariske forsamling. Følgende representanter deltok:

Medlemmer:

Tom Thoresen (A), leder
Annelise Høegh (H),
nestleder
Aud Blattmann (A)
Jan Simonsen (Frp)
Anita Apelthun Sæle (KrF)

Varamedlemmer:

Eirin Faldet (A)
Olav Akselsen (A)
Lars Rise (KrF)
Jorunn Ringstad (Sp)
Inge Myrvoll (SV)

Komitévervene er fordelt som følger:

Komité	Medlem	Varamedlem
Komiteen for politiske saker	Tom Thoresen	Jan Simonsen
Komiteen for økonomiske saker og utvikling	Aud Blattmann	Lars Rise
Komiteen for sosial-, helse- og familiespørsmål	Annelise Høegh	Eirin Faldet
Komiteen for juridiske saker og menneskerettigheter	Jan Simonsen	Olav Akselsen
Komiteen for kultur og utdanning	Anita Apelthun Sæle	Tom Thoresen
Komiteen for vitenskap og teknologi	Eirin Faldet	Annelise Høegh
Miljø-, regional- og kommunalkomiteen	Lars Rise	Aud Blattmann
Komiteen for landbruk og utvikling av landsbygda	Eirin Faldet	Jorunn Ringstad
Komiteen for flyktninge- og befolkningsspørsmål	Olav Akselsen	Annelise Høegh
Komiteen for overvåkning av medlemslandsforpliktelser.....	Jorunn Ringstad	Olav Akselsen
Komiteen for reglementssaker	Jan Simonsen	Aud Blattmann
Komiteen for budsjettsaker og det mellomstatlige arbeidsprogram	Lars Rise	Inge Myrvold
Komiteen for parlamentariske forbindelser og informasjon	Inge Myrvoll	Anita Apelthun Sæle
Komiteen for likestillingssaker	Jorunn Ringstad	Olav Akselsen

2. SESJONSPERIODEN 1999

2.1 Generelt

Et naturlig gjennomgangstema for parlamentarikerforsamlingen i året som gikk har vært situasjonen på Balkan, og da spesielt i Kosovo. Overgrep på sivilbefolkningen og den massive strømmen av flyktninger og internt fordrevne har utløst kraftige fordømmelser og klare anbefalinger til medlemsstatenes regjeringer. Det har også vært ført en konstruktiv debatt om Europarådets rolle når det gjelder å imøte-

komme umiddelbare behov og legge grunnlaget for fred og stabilitet i regionen.

Situasjonen i Tsjetsjenia har i økende grad gjennom året påkalt parlamentarikerens oppmerksomhet. Likeledes har arrestasjonen og den påfølgende rettsaken mot kurderlederen Abdullah Öcalan bidratt til å fokusere på menneskerettighetssituasjonen i Tyrkia.

Dødsstraff har vært et tilbakevendende tema i flere debatter. Forsamlingen har kunnet konstatere at antallet utførte henrettelser i medlemslandene gikk

ned fra 18 i 1997 (hvorav 13 i Ukraina og fem i Tsjetsjenia, Russland) til én i 1998 (i Tsjetsjenia). 32 av Europarådets medlemsland har ratifisert Protokoll 6 til Den europeiske menneskerettighetserklæringen (som forbyr dødsstraff i fredstid). Likevel opprettholdes muligheten for dødsstraff i fire medlemsstater: Albania, Russland, Tyrkia og Ukraina – noe forsamlingen flere ganger har fordømt.

Også overvåkning av medlemskapsforpliktelsene har stått høyt oppe på forsamlingens dagsorden.

Europarådet kunne 5. mai feire sitt 50 års-jubileum. Dette ble markert gjennom en rekke arrangementer. Parlamentarikerforsamlingen har vært opptatt av å benytte denne anledningen til å øke oppmerksomheten omkring organisasjonens virksomhet og grunnleggende målsettinger: demokrati, menneskerettigheter, rettsstatsprinsippet og kulturell identitet. Blant annet ble det i jubileumsåret arrangert en ungdomskonferanse, hvor også fire norske representanter for ulike landsdekkende ungdomsorganisasjoner deltok.

Jubileet har også gitt anledning til en gjennomgang av Europarådets funksjon i forhold til andre relevante organisasjoner. Samarbeidet med Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) er blitt styrket. Dette har skjedd særlig ved at begge organisasjoner har spilt – og fortsetter å spille – en aktiv rolle i implementeringen av Stabilitetspakten for Sørøst-Europa. I tillegg har det vært et nært samarbeid i forbindelse med valgobservasjon i en rekke land.

Georgia ble i april opptatt som organisasjonens 41. medlem. Blant de europeiske stater er det dermed bare Jugoslavia som, med unntak av Vatikanet, hverken er medlem eller har søkt om medlemskap i Europarådet. Vatikanet deltar imidlertid – sammen med Canada, Japan, Israel, USA og (fra 1999) Mexico – som observatør.

Søknader om medlemskap fra Armenia, Aserbajdsjan, Bosnia & Hercegovina og Monaco er til vurdering i parlamentarikerforsamlingen. Hviterusslands søknad om medlemskap er fortsatt stilt i bero i påvente av at president Lukasjenkos innenrikspolitiske kurs endres i mer demokratisk retning.

Parlamentarikerforsamlingen har vært representert med observatører ved parlamentsvalgene i Armenia 30. mai, Georgia og Makedonia 31. oktober samt Russland 19. desember. Også til presidentvalget i Ukraina i oktober sendte forsamlingen observatører. Fra norsk side deltok Inge Myrvoll i Georgia og Ukraina, mens Olav Akselsen var observatør i Russland.

Den 30. og 31. august sto Norge som vertskap for et seminar i Tromsø om arktisk miljø for parlamentarikerforsamlingens miljøkomité. Hensikten var å fremheve de arktiske områdenes spesielle sårbarhet og påvise hvilke trusler disse områdene står overfor. Rundt 50 parlamentarikere deltok. Seminaret ble arrangert i samarbeid med Norsk Polarinsti-

tutt. Statssekretær Janne Haaland Matlary, Utenriksdepartementet, åpnet seminaret, mens Lars Rise var ordstyrer. Også Tom Thoresen og enkelte stortingsrepresentanter som ikke er medlemmer av Europarådsdelegasjonen deltok.

Storingsdelegasjonen har i jubileumsåret deltatt aktivt både i komiteer, på valgobservasjonsoppdrag og i delsesjonene. Delegasjonen var dessuten representert (v/Annelise Høegh) under rettssaken mot Abdullah Öcalan, og den støttet deltakelse av fire norske ungdommer til ungdomskonferansen i april.

Standing Committee, hvor blant annet alle delegasjonsledere deltar, har møtt på vegne av forsamlingen tre ganger – i mars, mai og november.

Nedenfor følger en gjennomgang av de saker som samlet mest oppmerksomhet under de fire delsesjonene:

2.2 Første delsesjon, 25. – 29. januar 1999

Lord Russel-Johnston valgt til president med 209 av 255 avgitte stemmer. Samtidig ble det valgt til sammen 19 visepresidenter.

Blant de viktigste sakene på dagsorden var:

Tyrkias medlemskapsforpliktelser: Overvåkningskomiteens rapport påviser at menneskerettighetssituasjonen i landet har bedret seg betydelig siden 1995, og viser til eksempler på dette i form av ny lovgivning og nye vedtekter. På den annen side fremmes konkrete forslag til ytterligere forbedringer for å etterleve Europarådets standarder slik de er nedfelt i vedtatte konvensjoner. Blant annet åpner tyrkisk lov for bruk av dødsstraff. Debatten viste at ikke alle var enige i at Tyrkia kunne fremvise forbedringer. Særlig gikk greske representanter langt i å diabolisere nabolandet. Flere talere fremholdt også at forbedringene i form av nye lover og vedtekter ikke etterleves fullt ut i praksis.

Tre rapporter dannet sammen bakgrunn for en omfattende debatt om Europarådets rolle i fremtiden. I «Building a Greater Europe without dividing lines» tas det blant annet til orde for et nærmere og mer koordinert samarbeid mellom Europarådet og andre relevante institusjoner, som Europaparlamentet, OSSE, VEU og SUS. Økt synlighet i media og aktivt engasjement i forhold til NGO'er og ungdomsorganisasjoner settes opp som målsettinger. I «European political project» drøftes betydning av tillit mellom velgere og folkevalgte. Demokratisk legitimitet må være et grunnleggende prinsipp. Rapporten «Europe: a continental design» oppfordrer Ministerkomiteen til å initiere arbeidet med et nytt institusjonelt charter for Europarådet, som sammenfatter grunntankene i hhv. Den europeiske menneskerettighetserklæringen, Sosialcharteret og Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter. I tillegg må «nye» problemstillinger, som helse og miljø, inkorporeres. Likeledes oppfordres det til et nytt (et tredje) toppmøte på regjeringssjefnivå

som oppfølging av møtet i Strasbourg i oktober 1977.

I debatten om situasjonen i Kosovo ble Racak-massakren kraftig fordømt. Mange fremhevet også den vanskelige situasjonen for KVM (Kosovo Verification Mission), som senere ble tilbakekalt.

Forsamlingen ga også Ukraina et ultimatum om innen juni å etterleve medlemsforpliktelsene fullt ut, dvs. blant annet formelt å avskaffe dødsstraffen. Samtidig oppfordret forsamlingen medlemsstatene til fortsatt å yte økonomisk bistand – bilateralt eller gjennom internasjonale institusjoner – til Russland, Ukraina og andre SUS-land. En rekke strukturelle svakheter ved økonomi og næringsliv i disse landene ble påpekt.

Fra norsk side engasjerte Jan Simonsen seg i debatten om den økonomiske situasjonen i Russland og Ukraina. Han viste til antisemittiske stemninger i Russland, konkretisert med uttalelser fra en navngitt general om at jødene har skylden for de økonomiske vanskelighetene landet er oppe i, og oppfordret de russiske medlemmene av forsamlingen til å fordømme den slags uttalelser.

Utenriksminister Knut Vollebæk, i egenskap av nylig påtroppet formann for OSSE, møtte forsamlingen under delsesjonen. Han understreket i sitt innlegg at Europarådet er en viktig partner for OSSE, og at det nære samarbeidet må videreutvikles. Han fokuserte på situasjonen først og fremst i Kosovo og på de utfordringer det internasjonale samfunn sto overfor der. Videre fremhevet han det norske formannskapetets prioriteringer for OSSE i 1999, og trakk frem konkrete utfordringer innen OSSEs dekningsområde.

Etter delsesjonen oversendte forsamlingen følgende anbefalinger til Ministerkomiteen:

- 1394 om en all-europeisk kontinental design
- 1395 om Ukrainas overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1396 om religion og demokrati
- 1397 om krisen i Kosovo og situasjonen i Den føderale republikken Jugoslavia
- 1398 om situasjonen for barn i Albania
- 1399 om xenotransplantasjon (overføring av celler, hud eller organer fra dyr til mennesker)

Likeledes ble følgende resolusjoner vedtatt:

- 1177 om et utvidet Europa uten skillelinjer
- 1178 om Europa som politisk prosjekt
- 1179 om Ukrainas overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1180 om den økonomiske situasjonen i Russland og Ukraina
- 1181 om europeisk bistandssamarbeid i det 21. århundre

2.3 Annen delsesjon, 26. – 30. april 1999

Situasjonen i Kosovo sto i sentrum. Brutale overgrep mot den albanske befolkningen i provinsen ble påtalt og fordømt. Samtidig oppfordret forsamlingen Ministerkomiteen til å stille midler til rådighet for umiddelbar hjelp til flyktninger. Man oppfordret til at Europarådet engasjerte seg sterkere for å finne en politisk løsning på konflikten.

Tom Thoresen deltok i debatten: Han understreket at Europa i Kosovo står overfor den mest kritiske situasjon man opplevet i Europarådets 50-årige historie. Rådets medlemsland kan ikke tolerere at jugoslaviske myndigheter på denne måten har satt grunnleggende prinsipper om menneskerettigheter, demokrati og rettsstat til side. Han understreket at flyktningproblemet er akutt og omfattende, og beklaget at UNHCR og internasjonale hjelpeorganisasjoner ikke fikk adgang til området. Han sa også at det internasjonale samfunn har en forpliktelse til å hjelpe og til å sikre flyktningenes rett til å returnere til sine hjem og til at deres rettigheter beskyttes. Retten må gjelde alle etniske grupper, også den serbiske befolkningen.

Forsamlingen påtalte også kroatisk myndigheters manglende imøtekommenhet overfor flyktninger og internt fordrevne som forsøkte å vende tilbake til sine hjem i Kroatia. Diskusjonen baserte seg på en rapport fra Olav Akselsen på vegne av komiteen for flyktninge- og befolkningsspørsmål. Ifølge anslag fra FNs Høykommissær befant 270 000 flyktninger fra Kroatia seg i FRJ, mens 30–40 000 hadde flyktet til Republica Srpska i Bosnia Herzegovina. Rundt 55 000 mennesker var internt fordrevet i Kroatia. De som ønsket å returnere møtte en rekke problemer både av praktisk og administrativ art. Forsamlingen rettet en sterk appell til kroatisk myndigheter om å bistå alle som ønsket det til å returnere.

Samtidig kunne forsamlingen ønske Georgia velkommen som medlemsstat nummer 41.

Forsamlingen oversendte følgende anbefalinger til Ministerkomiteen:

- 1402 om kontroll av nasjonale sikkerhetstjenester i Europarådets medlemsstater
- 1403 om krisen i Kosovo og situasjonen i FRJ
- 1404 om den humanitære situasjonen for flyktninger og internt fordrevne fra Kosovo
- 1405 om Kroatias overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1406 om retur av flyktninger og internt fordrevne til deres hjem i Kroatia
- 1407 om media og demokratisk kultur

Likeledes ble følgende resolusjoner vedtatt:

- 1184 om behovet for intensivt økonomisk samarbeid blant land i Sørøst-Europa
- 1185 om Kroatias overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1186 om europeisk transportpolitikk

2.4 Tredje delsesjon, 21. – 25. juni 1999

Ukrainas overholdelse av medlemsforpliktelse, situasjonen i Kosovo, matvaresikkerhet og valget av ny generalsekretær var sentrale temaer på denne delsesjonen.

Ukraina, som ble medlem av Europarådet i november 1995, ble av forsamlingen gitt en ny sjanse til å etterleve forpliktelsene. Mange av dem som tok ordet i debatten argumenterte for støtte til de demokratiske kreftene i landet foran presidentvalget i oktober. Straffetiltak ville kunne reversere reformpolitikken. Selv om man ikke anså at Ukraina hadde foretatt substansielle endringer i de forhold som tidligere var påtalt (særlig mht. lovreform), ønsket forsamlingen foreløpig ikke å gå videre i retning av eksklusjon.

I debatten om Kosovo støttet forsamlingen forslaget fra G-8 til en politisk løsning av konflikten, som forutsatte jugoslavisk tilbaketrekning av militære og paramilitære styrker. Likeledes støttet man FN-resolusjonen om utplassering av en internasjonal sikkerhetsstyrke. Ministerkomiteen ble oppfordret til å sikre at Europarådet bidrar aktivt i implementeringen av Stabilitetspakten. Man så særlig for seg at Europarådet kan føre an når det gjelder overvåkning av MR-situasjonen, oppretting av en ombudsmannsinstitusjon, etableringen av politiske partier, opplæring av dommere og reformer i utdanningssystemet. Tom Thoresen deltok i debatten, og fokuserte på behovet for umiddelbare tiltak for å lindre de lidelser krigen hadde påført sivilbefolkningen. Store mengder flyktninger har behov for hjelp. De ansvarlige for etnisk rensning må stilles for retten. Han fremholdt at også den gjenværende serbiske befolkningen i Kosovo har behov for bistand og beskyttelse.

Matvaresikkerhet: På bakgrunn av blant annet dioksinskandalen i Belgia kom forsamlingen med en sterk oppfordring til både de enkelte medlemsland og til EU om å styrke lovgivning på området samt forbedre kontroll og overvåkning.

Forsamlingen oppfordret til at det utarbeides et utkast til en tilleggsprotokoll til den Europeiske menneskerettighets-konvensjonen. Tilleggsprotokollen skal fastsette fundamentale sosiale rettigheter, som retten til bolig og grunnleggende sosial og medisinsk bistand.

Forsamlingen vedtok også en resolusjonstekst som klart avviser euthanasi (frivillig dødshjelp), under hevisning til Den europeiske menneskerettighets-konvensjonens bestemmelser om dødsstraff.

Østerrikeren Walter Schwimmer fra den kristelig-demokratiske gruppen ble valgt til ny generalsekretær. Han fikk 138 stemmer mot 136 til briten Terry Davis (sosialistgruppen).

Følgende anbefalinger ble oversendt Ministerkomiteen fra denne delsesjonen:

- 1411 om forholdet til De forente nasjoner
- 1412 om religiøse sekters illegale virksomhet

- 1413 om likestilling i det politisk liv
- 1414 om krisen i Kosovo og situasjonen i FRJ
- 1415 om en tilleggsprotokoll til den Europeiske menneskerettighets-konvensjonen om fundamentale sosiale rettigheter
- 1416 om Ukrainas overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1417 om dioksinkrisen og matvaresikkerhet
- 1418 om beskyttelse av menneskerettigheter og retten til et verdig liv for varig syke og døende pasienter

Likeledes ble følgende resolusjoner vedtatt:

- 1192 om Den europeiske utviklingsbanken og reformprosessen i sentral- og Øst-Europa
- 1193 om bekjempelse av arbeidsledighet og utestengelse ved hjelp av utdanning og opplæring
- 1194 om Ukrainas overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1195 om den sosiale betydningen av kooperativer og gjensidige forsikringsselskap

2.5 Fjerde delsesjon, 20. – 24. september 1999

Balkan sto i fokus for en debatt som gikk over to dager, og resulterte i tre ulike resolusjoner: Når det gjelder politiske prioriteringer kom forsamlingen med konkrete anvisninger til Ministerkomiteen om mulige bidrag til Stabilitetspakten fra Europarådets side. Forsamlingen ga også uttrykk for ønske om å bidra til gjennomføringen av fremtidige lokalvalg i Kosovo, og om at Europarådets tilstedeværelse i regionen måtte styrkes. Når det gjelder økonomisk gjenoppbygging tilbød forsamlingen seg blant annet å bidra med parlamentarikerinnspill til relevante mellomstatlige organisasjoner som er engasjert i Kosovo (OECD, EBRD, Verdensbanken, Pengefondet, ECE og WTO). Og med hensyn til den humanitære situasjonen uttrykte forsamlingen spesiell bekymring for mangelfull bistand til de rundt 200 000 flyktningene (serbere og sigøynere) som forlot Kosovo samtidig med den jugoslaviske hæren.

Montenegros president Milo Djukanovic var tilstede og orienterte om forholdet mellom Beograd og Podgoritsa.

Fokus ble deretter flyttet til opptrappingen av konflikten i Tsjetsjenia. Forsamlingen vedtok en oppfordring om våpenhvile, og appellerte til russiske myndigheter om adgang for internasjonale humanitære organisasjoner.

Debatten om bioteknologi resulterte i at forsamlingen tok avstand fra patentering av gener, celler, vev eller organer fra planter, dyr eller mennesker. Eirin Faldet engasjerte seg i debatten. Hun fremholdt at spørsmålet om patenterbarhet ikke bare er et spørsmål om å sikre juridiske rettigheter, slik det legges opp til i rapporten. Det dreier seg først og fremst om etiske problemstillinger. «Føre var»-prin-

sippet bør gjelde. Hun viste også til at rapporten henviser til at Norge skal ha gjort det klart at man ikke kommer til å etterleve EU-direktivet om juridisk beskyttelse av bioteknologiske oppfinnelser. Etter hennes oppfatning hadde den norske regjeringen, selv om man klart var imot direktivet, ennå ikke besluttet hvordan man skulle forholde seg. En endelig konklusjon vil bli trukket i samarbeid med Stortinget.

I debatten om den årlige rapporten om OECD og verdensøkonomien var Aud Blattmann opptatt av arbeidstakeres sikkerhet i ansettelsesforholdet. Hun mente resolusjonen i stor grad så på arbeidsgivers behov, og at den oppfordret til en «bruk og kast»-mentalitet i forhold til ansatte. Hun mente dessuten at resolusjonen la opp til en altfor generell oppfordring til strukturell økonomisk reform i Europa. Selv om behovet åpenbart er tilstede i enkelte sektorer, mente hun det var viktig å bevare – ikke utradere – for eksempel landbrukssektoren i land som ikke har de beste naturlige forutsetningene for landbruksproduksjon. Hun viste til at landbruket i Norge har en «multifunksjonell» karakter, dvs. at det bidrar til å opprettholde blant annet bosetting, kulturlandskap og en høy matvareberedskap.

Portugiseren Alvaro Gil-Robles ble valgt (med 97 av 193 stemmer) til den nyopprettede stillingen som kommisjonær for menneskerettigheter. Øvrige kandidater var Gret Haller fra Sveits (56 stemmer) og Monica Luisa Macovei, Romania (40 stemmer). Kommisjonæren skal arbeide for å styrke opplæring og bevissthet omkring menneskerettighetene i medlemsstatene, samt overvåke etterlevelsen av Europarådets konvensjoner, anbefalinger og resolusjoner på området.

Følgende anbefalinger ble oversendt Ministerkomiteen:

- 1419 om Slovakias overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1420 om UNESCO
- 1421 om situasjonen i Øst-Timor
- 1422 om den politiske situasjonen i Sørøst-Europa etter Kosovo-konflikten
- 1423 om økonomisk gjenoppbygging og fornyelse i Sørøst-Europa etter Kosovo-konflikten
- 1424 om evaluering av den humanitære situasjonen i FRJ, særlig i Kosovo og Montenegro
- 1425 om bioteknologi og immateriell eiendomsrett
- 1426 om europeiske demokratiers kamp mot terrorisme
- 1427 om respekten for humanitær folkerett i Europa
- 1428 om eldre borgere
- 1429 om nasjonale prosedyrer for å nominere kandidater til Den europeiske MR-domstolen

Likeledes ble følgende resolusjoner vedtatt:

- 1196 om Slovakias overholdelse av rettigheter og forpliktelser
- 1197 om fred, demokratisk stabilitet og bærekraftig utvikling i områdene ved Middelhavet og Svartehavet: interparlamentarisk samarbeid
- 1198 om behovet for styrket økonomisk samarbeid i middelhavsområdet
- 1199 om OECD og verdensøkonomien
- 1200 om valg av dommere til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen

Oslo, 22. mai 2000

Tom Thoresen,
delegasjonsleder